

Balanceren tussen preekstoel en orgel

Ik zie ze nog. De oranje klapstoeltjes van ons nog vrij jonge kerkgebouw in Grootegast, vlak voor de grote houten banken. Ik zat daar iedere zondag, vaak twee keer, dikwijls leunend tegen mijn moeder. Zo'n kerkdienst leek wel een eeuwigheid te duren. Zeker als je met smart uitkeek naar het bevrijdende woord 'amen'.

Het was 1967. Een jongetje van zeven jaar had de twee, van huis meegekregen, King pepermuntjes al snel op. Helaas bleek de tijd van de dominee nog lang niet op. Ik probeerde mijn ogen samen te knijpen tot spleetjes, zodat de lampjes rond de grote blauwe ster aan het plafond gingen schitteren als sterretjes. Ik telde ze een voor een. De ene keer waren het er 38, dan weer 39 en soms 37. Reden genoeg om iedere zondag dit ritueel te herhalen. En de dominee bleef maar praten, zonder dat ik begreep wat hij zei. O zeker, het ging over de Here Jezus, maar verder ontging mij bijna alles rond de tsunami aan ingewikkelde woorden van de man in het zwart. Wel vond ik zijn toga indrukwekkend, waarbij de vrolijkheid moest komen van de witte bef.

Ineens begon het orgel te spelen. Kennelijk was het 'amen' mij ontgaan. Ik veerde op en zonder dat ik het zelf door had verdween mijn onrust. Ik was gevangen door de prachtige klanken van dit indrukwekkende instrument. Groots vond ik het. Het stond nog maar een paar jaar in de kerk. De prachtige klanken klonken me als muziek in de oren. Wat er precies gespeeld werd wist ik niet, maar dat het wel heel mooi was, wilde ik in alle toonaarden wel laten weten. Ik fantaseerde dikwijls, dat ik degene was die deze prachtige tonen uit dat instrument haalde en de gemeente leidde in de gedreven lofzang.

Grootegast 1959, de Gereformeerde Kerk van Grootegast – Sebaldeburen kreeg een nieuw kerkgebouw. Een kerk naar het ontwerp van architect Reitsma, een mooi bouwwerk dat luisterde naar de naam 'Goede Herderkerk'. Voorlopig nog zonder orgel. Natuurlijk was er rekening gehouden met de plaatsing hiervan. Er was een orgelgalerij aangebracht met een uitsparing in het plafond. De kerk moest zich volgens de bouwkundigen eerst 'zetten', voordat er een orgel geplaatst mocht worden.

De organist en de predikant werkten goed samen. Beiden waren van mening dat het te bouwen orgel van een goede kwaliteit moest zijn, karaktervol, compleet en op een aanstekelijke wijze de gemeentezang moest kunnen leiden. Het nieuwe orgel moest qua klankkleur het midden houden tussen de barok en de romantiek.

De (hoofd)organist, de heer Roelof Pantjes, was gedreven en wist samen met ds. Bernard Smilde de kerkenraad te overtuigen van nut en noodzaak van een mooi, compleet kerkorgel. Smilde was één van de twee predikanten en bovendien zeer muzikaal. Tot op de dag van vandaag ben ik deze mensen erkentelijk voor hun inzet en volharding.

In 1966 leverde de firma W. Kamp en Rzn. uit Zwolle een prachtig orgel op met maar liefst 20 stemmen. Een instrument waarop alle muziek uit de muziekliteratuur gespeeld kon worden, van Duitse barok tot Franse romantiek. Dat bovendien schitterde in het gaande houden van de lofzang. Uit erkentelijkheid kreeg de kerk van de firma Kamp nog een dulciaan 8' cadeau, zodat uiteindelijk 21 stemmen deel gingen uitmaken van het kerkelijke orkest. Want was het niet de bekende Franse componist en organist César Franck die ooit deze bekende woorden sprak: "L'Orgue cest mon orchestre"? Overigens werd deze componist in de daaropvolgende jaren veel in Grootegast gespeeld door een aantal jonge conservatoriumstudenten die naast de hoofdorganist de kerkdiensten begeleidden. Maar ja, wat wil je ook met zo'n orgel: twee klavieren, een vrij pedaal en prachtige tongwerken, mooie vulstemmen, prestanten, fluiten en strijkers.

Terug naar de oranje stoeltjes. Ook mijn moeder was maar wat blij wanneer het orgel speelde. Dan zat ik tenminste rustig en hoefde zij mij niet te vertellen waar de korte en lange wijzer van het horloge zouden staan op het moment dat de dienst afgelopen was. Ik droomde weg bij het orgelspel en weet nog goed hoe mooi het voorspel bij de melodie van psalm 33 klonk, maar ook die bij het gezang "Wie maar de goede God laat zorgen". De teksten kende ik niet, de melodieën des te beter. Ik kon nog lang niet alles lezen, maar wel het ritme voelen van de muziek en genieten van de schoonheid van de gespeelde melodieën. Het was een feest te luisteren naar de verstilde en soms uitbundige klanken van de koning der instrumenten. Vaak dacht ik: "Als de dominee wat minder praat is er meer tijd voor het orgel. Dan duurt de dienst ook niet zo lang".

Het is inmiddels 2020. Ik ben wel eens bang dat de kerkdiensten nog steeds te lang duren. Maar nu niet vanwege de dominee.

De verhouding tussen woord en muziek mag niet verstoord raken. Het blijft balanceren tussen de preekstoel en het orgel, waarbij het resultaat meer is dan de som van de delen. Ik moet dan ook voorkomen dat kinderen in de kerk denken: "Als het orgel iets minder speelt, duurt de dienst ook niet zo lang".

Annekor Top

Organist van de Protestantse gemeente Grootegast – Sebaldeburen (Goede Herderkerk)

Het orgel van de firma W. Kamp en Rzn. – Zwolle, 1966, in de Goede Herderkerk te Grootegast.